



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Διαπολιτισμική Παιδαγωγική στο Νηπιαγωγείο

9: Διαφορετικότητα:
Από τον αποκλεισμό στην αφομοίωση/ Το
σύγχρονο παρελθόν

Αρβανίτη Ευγενία

ΤΕΕΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Πατρών



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



Άδειες Χρήσης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».



[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
 - που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
 - που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο
- Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Σημείωμα Αναφοράς

- Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Αρβανίτη Ευγενία 2015. «Πολυπολιτισμικότητα και Σχεδιασμοί Μάθησης». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/PN1549/>

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σκοπός ενότητας

- Να διερευνηθεί η κοινωνική αντιμετώπιση της Διαφορετικότητας και οι πολιτικές διαχείρισης της
- Να μελετηθεί ο αποκλεισμός και η αφομοίωση

Δραστηριότητα: βιώνοντας το γνωστό 30'

- Έχεις νιώσει ποτέ αποξενωμένος σε κάποιο εκπαιδευτικό πλαίσιο;
- Περιέγραψε αυτό το συναίσθημα. Ποια ήταν η δυναμική του;
- Πώς επηρεάστηκες από τη λογική του αποκλεισμού ή από την ατελέσφορη πίεση να ενταχθείς;
- Τι θα σε είχε κάνει να νιώσεις ενταγμένος σε αυτό το περιβάλλον;
- (Σε 4άδες)

Εισαγωγικά

- Οι κοινωνίες και τα εκπαιδευτικά συστήματα μπορούν να αντιμετωπίσουν τις διαφορές στην προσωπικότητα των μαθητών με πολλούς τρόπους.
- Σε εκείνες τις κοινωνίες στις οποίες πρωτεύον θεωρείται η ομοιογένεια, οι διαφορές θεωρούνται περιττές και πηγή προβλημάτων.
- Συνεπώς, οι κοινωνίες αλλά και κοινωνικοί θεσμοί όπως τα σχολεία χρησιμοποιούν
 - **μηχανισμούς αποκλεισμού** της διαφορετικότητας (αποδέχονται συγκεκριμένους τύπους προσωπικότητας και αποκλείουν άλλους) ή
 - **αφομοίωσης** (αποδέχονται τη διαφορά, υπό την προϋπόθεση της ενσωμάτωσης και ταύτισης με το σώμα της κοινωνίας).
- Και οι δύο αυτές προσεγγίσεις βασίζονται στην ιδέα ότι οι ομάδες λειτουργούν εύρυθμα όταν είναι **ομοιογενείς** και ότι ο **τρόπος λειτουργίας της ομάδας** είναι ο καλύτερος δυνατός.

Διαστάσεις διαφορετικότητας

- Η πληθώρα των διαφορών των μαθητών ταξινομείται με βάση τις εξής διαστάσεις:
- **διάσταση 1: υλικές συνθήκες,**
 - δηλαδή διαφορές στην κοινωνική τάξη, τον τόπο κατοικίας και το οικογενειακό περιβάλλον.
- **διάσταση 2: σωματικά γνωρίσματα,**
 - δηλαδή διαφορές στην ηλικία, τη φυλή, το βιολογικό φύλο και τη σεξουαλικότητα, καθώς και διαφορές στις σωματικές και νοητικές ικανότητες.
- **διάσταση 3: συμβολικές διαφορές,**
 - δηλαδή διαφορές στην κουλτούρα ή την εθνικότητα, τη γλώσσα, το βιολογικό φύλο, το κοινωνικό φύλο, τα ενδιαφέροντα και την προσωπικότητα.

Από τον αποκλεισμό στην αφομοίωση

- **Ο αποκλεισμός** είναι η μέθοδος με την οποία η κυρίαρχη κοινωνική ομάδα διαφυλάσσει την ομοιογένειά της, αρνούμενη την είσοδο σε αυτήν ατόμων με συγκεκριμένες διαφορές.
- Στο πλαίσιο του σχολείου, η πολιτική του διαχωρισμού απαγορεύει τη φοίτηση μαθητών που ανήκουν στη «λάθος» φυλή.
 - Στα σχολεία θηλέων και αρρένων αποκλείονται μαθητές που ανήκουν στο αντίθετο φύλο.
- Στα ιδιωτικά σχολεία και στα σχολεία που λειτουργούν σε ακριβές περιοχές, ακόμα κι αν δεν απαγορεύεται ρητά, αποκλείονται εκ των πραγμάτων μαθητές των οποίων οι οικογένειες
 - δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να πληρώνουν υψηλά δίδακτρα ή
 - δεν κατοικούν σε εκείνες τις περιοχές στις οποίες αυτά λειτουργούν.
- Σε πολλές χώρες, οι πρακτικές αυτές θεωρούνται μορφές διάκρισης και σε ορισμένες περιπτώσεις απαγορεύονται διά νόμου.

Αποκλεισμός

- Οι πρακτικές αποκλεισμού προβάλλονται ως θεμιτός τρόπος διαχείρισης των διαφορών.
- Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι
- τα **εθνοτικά ή μειονοτικά σχολεία** βοηθούν τους μαθητές τους,
 - καθώς καλλιεργούν τη μητρική τους γλώσσα, την κουλτούρα τους και τις αξίες του τόπου καταγωγής τους. και
 - Τους παρέχουν ένα περιβάλλον φιλόξενο, που τους βοηθά να επιτύχουν, σε αντίθεση με τα «κανονικά» σχολεία, στα οποία η κουλτούρα και η γλώσσα των μειονοτήτων περιθωριοποιούνται.
- τα **σχολεία θηλέων** δίνουν τη δυνατότητα στα νεαρά κορίτσια να επιτύχουν χωρίς να αποσπάζεται η προσοχή τους ή να πρέπει να ανταγωνίζονται άρρενες συμμαθητές.
- Είναι προφανές ότι τα **πλούσια σχολεία** ευνοούνται από το διαχωρισμό,
 - διότι σε αυτά εγγράφονται και φοιτούν μαθητές προικισμένοι με το πολιτισμικό κεφάλαιο των κοινωνικά «καταξιωμένων» και «επιτυχημένων» οικογενειών τους
 - και στη συνέχεια συνδέονται σε χρήσιμα κοινωνικά δίκτυα με άλλους μαθητές από πλούσιες και ισχυρές οικογένειες σε χρήσιμα κοινωνικά δίκτυα .

Αφομοίωση

- Η κοινωνική ομάδα που επιλέγει την προσέγγιση της αφομοίωσης
 - επιδιώκει επίσης την **κοινωνική ομοιογένεια**,
 - όμως χρησιμοποιεί **διαφορετικές μεθόδους** σε σχέση με την κοινωνική ομάδα που επιλέγει την προσέγγιση του διαχωρισμού.
- **«Δεχόμαστε όλους τους ανθρώπους, όσο διαφορετικοί κι αν είναι, αρκεί να γίνουν σαν εμάς»**, είναι το σύνθημά της.
- **Για παράδειγμα, ένα σχολείο** που ακολουθεί την πρακτική της αφομοίωσης αφήνει ελάχιστα περιθώρια στους μαθητές να εκφράσουν τη διαφορετικότητά τους.
 - Εμβαπτίζει απλώς όλα τα παιδιά σε μια ενιαία κουλτούρα και σε ένα ενιαίο πρόγραμμα σπουδών. Εάν αυτό είναι το καλύτερο για όλους, όλοι θα λάβουν την ίδια εκπαίδευση.
- Το εάν θα προσαρμοστείς ή θα νιώσεις αποξενωμένος σε αυτό περιβάλλον, **το εάν θα πετύχεις ή όχι, εξαρτάται από εσένα, το μαθητή.**
- Εάν αρθείς στο ύψος των «αξιών» και των «προτύπων» του σχολείου, έχει καλώς. **Εάν όχι, πιθανότατα θα αποτύχεις – και δεν θα φταίει κανένας άλλος εκτός από εσένα.**

Διάσταση 1: Υλικές συνθήκες/ Κοινωνική τάξη

- Η κοινωνική τάξη είναι υλικό ή οικονομικό μέτρο του πλούτου, της ισχύος και της κοινωνικής θέσης του ατόμου σε μια άνιση και ιεραρχικά δομημένη κοινωνία (από τις αταξικές, στις δουλοκτητικές, τις φεουδαρχικές)
- Στις σύγχρονες καπιταλιστικές κοινωνίες, οι κοινωνικές τάξεις και η ανισότητα έχουν διαφορετική βάση.
 - Βασικά κριτήρια στις σύγχρονες οικονομίες είναι το χρήμα και το σύστημα της μισθωτής εργασίας. (οικονομικά μέσα, εξουσία και κοινωνική θέση).
- Είναι προτιμότερο για κάποιον να έχει μια οποιαδήποτε εργασία, έστω και αν δεν πληρώνεται καλά γι' αυτήν ή δεν τον ικανοποιεί, παρά να μην έχει καθόλου εργασία.

Διάσταση 1: Υλικές συνθήκες/ Κοινωνική τάξη /2

- Πώς αντιμετωπίζει ο θεσμός του σχολείου το ζήτημα της κοινωνικής τάξης σε συνάρτηση με τον αποκλεισμό;
- ακόμα και σε κοινωνίες στις οποίες παρέχεται δωρεάν, δημόσια εκπαίδευση τα σχολεία που βρίσκονται σε εργατικές περιοχές
 - έχουν συνήθως φτωχές υποδομές και τάξεις με μεγάλο αριθμό μαθητών.
 - δεν διαθέτουν τα μέσα που θα τους επέτρεπαν να προσφέρουν στους μαθητές εκείνες τις εξωσχολικές δραστηριότητες που θα αντιστάθμιζαν την έλλειψη πόρων από την κοινότητα ή την οικογένειά τους.
 - Οι φτωχότεροι μαθητές συνήθως αποκτούν μόνο βασικές γνώσεις γλώσσας και αριθμητικής.
 - Οι σχετικά πιο τυχεροί επιλέγουν «επαγγελματική» κατεύθυνση και εγκαταλείπουν το σχολείο για να ασκήσουν κάποιο επάγγελμα.
- Αντίθετα, τα ιδιωτικά σχολεία έχουν πιο καλή υποδομή και δίκτυα ισχύος και επιρροής της άρχουσας τάξης.
- Οι πιο πλούσιοι πολίτες λαμβάνουν καλύτερη εκπαίδευση, αφιερώνουν περισσότερους πόρους και έχουν υψηλές προσδοκίες.

Διάσταση 1: Υλικές συνθήκες/ Κοινωνική τάξη /3

- Μια ηπιότερη εκδοχή είναι η προσέγγιση της αφομοίωσης των «καλύτερων» μαθητών της εργατικής τάξης από την άρχουσα.
- Εάν είσαι καλός μαθητής και εάν οι επιδόσεις και η συμπεριφορά σου συμβαδίζουν με τα ισχύοντα πρότυπα,
 - μπορείς κι εσύ να πετύχεις και να βρεις μια καλή θέση στην αγορά εργασίας, ανεβαίνοντας ίσως ψηλότερα στην κοινωνική ιεραρχία από τους γονείς σου.
- Όμως, αυτού του τύπου η κοινωνική κινητικότητα ή αφομοίωση κατακτάται μόνο από ελάχιστους μαθητές, από όσους έχουν μεγάλο πείσμα και επιμονή ή γονείς αποφασισμένους να τους προσφέρουν τις ευκαιρίες που στερήθηκαν οι ίδιοι.
- Κατά κανόνα, τα συστήματα αφομοίωσης διαιώνίζουν επίσης την ταξική δομή της κοινωνίας.
- Αυτό έχει υλικές, πολιτισμικές και θεσμικές διαστάσεις.

Διάσταση 1: Υλικές συνθήκες/ κατοικία

- Ο τόπος κατοικίας είναι μια άλλη διάσταση των υλικών διαφορών.
- Πολλές φορές, διαφορετικοί τόποι κατοικίας συνοδεύονται από διαφορετικές ευκαιρίες.
- Ο τόπος κατοικίας καθορίζει την ποιότητα και το εύρος των διαθέσιμων υλικών και πολιτισμικών πόρων όσον αφορά
 - την εκπαίδευση, την περίθαλψη, τις βιβλιοθήκες, τα πάρκα, τα μουσεία, την πρόσβαση στα μέσα ενημέρωσης κ.ο.κ.
- Η μετανάστευση είναι ένας τρόπος αλλαγής του τόπου κατοικίας,
 - είτε πρόκειται για εσωτερική μετακίνηση, όπως από την επαρχία στην πόλη,
 - είτε για μετακίνηση στην άλλη άκρη του κόσμου.

Διάσταση 1: Υλικές συνθήκες/ οικογένεια

- Παλαιότερα, η ιδανική και τυπική μορφή οικογένειας ήταν η **πυρηνική**. Ο πατέρας εργαζόταν και με το μισθό του συντηρούσε τα «εξαρτημένα μέλη». Η μητέρα αναλάμβανε αμισθί τα οικιακά.
- Παλαιότερα, η κοινωνία περιφρονούσε εναλλακτικούς τύπους οικογένειας, οι οποίοι ήταν επίσης δύσκολο να συντηρηθούν.
- Για παράδειγμα,
 - οι μονογονεϊκές οικογένειες
 - Το να ξαναπαντρευτεί κάποιος (ο γάμος ήταν μια σχέση εφ' όρου ζωής).
 - Οι σεξουαλικές σχέσεις με πολλούς διαφορετικούς συντρόφους - γινόταν κρυφά και καταδικαζόταν ως μοιχεία.
 - Οι ντε φάκτο γάμοι ήταν σπάνιοι.
 - Οι μεικτοί γάμοι, στο πλαίσιο των οποίων συμβίωναν στην ίδια οικογένεια γονείς με παιδιά από διαφορετικούς γάμους, θεωρούνταν δυσλειτουργικοί.
 - Η πολυγαμία εθεωρείτο σχεδόν αδιανόητη.
 - Οι γάμοι μεταξύ ομοφυλοφίλων και η υιοθεσία παιδιών από ομοφυλόφιλα ζευγάρια ήταν ανήκουστα και άγνωστα φαινόμενα.

Διάσταση 1: Υλικές συνθήκες/ οικογένεια/2

- Στην πραγματικότητα, η οικογενειακή ζωή ήταν ανέκαθεν πολύ πιο σύνθετη από το ιδεώδες πρότυπο της πυρηνικής οικογένειας.
- Στο παρελθόν όμως, οι όποιες διαφορές αντιμετωπίζονταν μέσα από διαδικασίες κοινωνικού αποκλεισμού και πολιτισμικής αφομοίωσης.
- **Οι άνθρωποι δέχονταν διαρκώς πίεση να συμμορφωθούν με τον άτυπο κανόνα.**
- Τα παιδιά οικογενειών που δεν ακολουθούσαν τα πρότυπα υπέφεραν συχνά στους κοινωνικούς θεσμούς και γίνονταν αντικείμενο περίγελου στο σχολείο.
- Ορισμένα άλλα παιδιά βρίσκονταν σε μειονεκτική θέση εξαιτίας της ιδιαίτερης κουλτούρας της οικογένειά τους.
 - επειδή η οικογένειά τους δεν είχε τη δυνατότητα να τους προσφέρει το πολιτισμικό κεφάλαιο (τρόπους σκέψης και ομιλίας, φιλοδοξίες και προσδοκίες) που ταίριαζε με την κουλτούρα την οποία πρόβαλλαν το σχολείο και το πρόγραμμα σπουδών.

Διάσταση 2: Σωματικά χαρακτηριστικά/ Ηλικία

- Οι σωματικές διαφορές έχουν
 - όχι μόνο **φυσική** (τα εξωτερικά γνωρίσματα του ανθρώπου) αλλά και
 - **πολιτισμική διάσταση** (τα συμβολικά νοήματα που αποδίδει το ίδιο το άτομο ή που αποδίδουν οι άλλοι για το σώμα του).
- **Η ηλικία είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες** που καθορίζουν όχι μόνο τις σωματικές και τις νοητικές ικανότητες του ατόμου, αλλά και τις σχετικές και κατάλληλες μεθόδους διδασκαλίας.
- Οι Ηλικιακές μεταβάσεις είναι χαρακτηριστικές της νεότερης εποχής.
- Στις παλαιότερες κοινωνίες, η ανατροφή των παιδιών ήταν έργο πολλών και όχι μόνο της μητέρας.
 - Η μάθηση ήταν άτυπη και συμμετείχαν σε αυτήν πολλοί ενήλικοι.
- Από πολύ μικρή ηλικία, τα παιδιά είχαν αναλάβει αρκετές ευθύνες ενηλίκων.
- Η σημερινή κουλτούρα της παιδικής ηλικίας (από τα παιδικά παιχνίδια μέχρι τις σχέσεις εξάρτησης) είναι σχετικά πρόσφατη επινόηση (19^{ος} αι.).

Διάσταση 2: Σωματικά χαρακτηριστικά/φυλή

- Ο όρος «φυλή» αφορά τις διαφορές στον φαινότυπο ή τα χαρακτηριστικά της εμφάνισης μεταξύ δύο διαφορετικών ομάδων πληθυσμού.
 - Οι διαφορές αφορούν το χρώμα του δέρματος, τα χαρακτηριστικά του προσώπου, το χρώμα και την υφή των μαλλιών, το ύψος και τη σωματική διάπλαση.
- Οι επιστήμονες, στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα, διαχώρισαν το ανθρώπινο πληθυσμό με βάση φυλετικές κατηγορίες όπως
 - «νεγροειδής», «αυστραλοειδής», «καυκασοειδής» και «μογγολοειδής».
- Τέτοιου τύπου τακτικές κατηγοριοποιήσεις αντιμετωπίζονται σήμερα με καχυποψία, και ο όρος «φυλή» είναι πλέον αμφιλεγόμενος.
 - τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας σχετίζονται τόσο στενά μεταξύ τους ώστε κανένας σημερινός άνθρωπος δεν είναι πιο μακρινός συγγενής από οποιονδήποτε άλλο πέραν του πεντηκοστού βαθμού συγγένειας
- Παρ' όλο που, ως βιολογική κατηγορία, η φυλή δεν είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, οι προφανείς φυλετικές διαφορές των ατόμων έχουν επηρεάσει βαθιά την κοινωνική φαντασία.
 - Ο ρατσισμός είναι η ιδεολογία που αποδίδει αιτιώδη κοινωνική, πολιτισμική και ιστορική σημασία στις βιολογικές διαφορές των ομάδων
 - Πρακτικές (Απαρχαϊντ, κλεμμένη γενιά αβορίγινων, μαύρη γραμμή/terra nullius, γενοκτονίες)

Διάσταση 2: Σωματικά χαρακτηριστικά/ φύλο & σεξουαλικότητα

- Το βιολογικό φύλο είναι η βιολογικά κληρονομημένη διαφορά ανάμεσα στα θηλυκά και τα αρσενικά άτομα ενός είδους.
- Πέρα από τις βιολογικές, υπάρχουν και συμπεριφορικές διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών,
 - όμως είναι δύσκολο να καθοριστεί εάν οφείλονται στη βιολογική κληρονομιά (βιολογικό φύλο) ή αποτελούν επίκτητα πολιτισμικά γνωρίσματα (κοινωνικό φύλο).
- Η πολύ μεγάλη ποικιλομορφία διαφορών δείχνει ότι οι πολιτισμικοί παράγοντες αντισταθμίζουν, αν δεν υποσκελίζουν, τους βιολογικούς.
- Ο κυρίαρχος **διπολισμός των έμφυλων ρόλων** απέκλειε επίσης διαφορές στη σεξουαλικότητα, που σήμερα εκδηλώνονται πιο ανοιχτά.

Διάσταση 2: Σωματικά χαρακτηριστικά/ Σωματικές και νοητικές ικανότητες (1)

- Τι σημαίνει να είσαι/να κρίνεσαι
 - ψηλός ή κοντός, «χοντρός» ή «λεπτός»;
 - «όμορφος» ή «άσχημος»;
 - Ως «ανάπηρος»;
- Όλα αυτά τα σωματικά χαρακτηριστικά του ατόμου επηρεάζουν ιδιαίτερα την ταυτότητά του.
 - Εν μέρει, η ταυτότητα του ατόμου καθορίζεται
 - από το πολιτισμικό περιβάλλον, με βάση κάθε φορά την επικρατούσα άποψη για το «κανονικό» ή το ιδεώδες.
 - Από τα πραγματικά σωματικά χαρακτηριστικά (με το τι μπορούν ή δεν μπορούν να κάνουν το σώμα και ο νους του ανθρώπου).

Διάσταση 2: Σωματικά χαρακτηριστικά/ Σωματικές και νοητικές ικανότητες (2)

- Στο πρόσφατο παρελθόν υπήρχαν πιο σαφή πρότυπα όσον αφορά το «κανονικό» ή το ιδεώδες.
- Οι άνθρωποι με σωματικές ή νοητικές ικανότητες που απείχαν πολύ από τον κανόνα για τη σωματική ευρωστία ή την πνευματική υγεία **στιγματίζονταν** με υποτιμητικό τρόπο.
 - Τους αποκαλούσαν «σακάτηδες», «κουτσούς», «σπαστικούς», «κουφούς», «ηλίθιους», «γκαβούς», «παλαβούς», «τρελούς», «καθυστερημένους», «ανόητους», «βλάκες».
- **Η κοινωνία καθιέρωσε σαφείς θεσμικούς διαχωρισμούς.**
- Τα άτομα που κρίνονταν από σωματική ή νοητική άποψη «μη φυσιολογικά»
 - ούτε φοιτούσαν σε «κανονικά» σχολεία
 - ούτε εργάζονταν σε «κανονικούς» χώρους εργασίας.
 - Είτε έμεναν κλεισμένα στο σπίτι, εάν κάποιος μπορούσε να τους φροντίζει συνέχεια,
 - είτε εισάγονταν σε ειδικά ιδρύματα, σε σχολές τυφλών, κωφών ή αναπήρων, σε ψυχιατρικά άσυλα και σε «προστατευμένα εργαστήρια» για άτομα με σωματικές αναπηρίες

Διάσταση 3: Συμβολικές διαφορές/ Κουλτούρα

- Οι συμβολικές διαφορές προκύπτουν από την έμφυτη τάση του ανθρώπου να κατασκευάζει νοήματα με δημιουργικό και διαφοροποιημένο τρόπο.
- Ο άνθρωπος είναι το μοναδικό είδος του ζωικού βασιλείου που κατασκευάζει σύμβολα.
 - Η κατασκευή συμβόλων είναι ο πυρήνας της κουλτούρας.
- Έχει την ικανότητα να οραματίζεται και, με βάση αυτά τα οράματα, να αναπλάθει τον κόσμο του.
- Η κουλτούρα εδώ νοείται πιο στενά, ως **ιθαγένεια, εθνότητα ή καταγωγή**
- Ο **εθνικισμός είναι η ιδεολογία** και το σύνολο των πολιτικών και πολιτισμικών πρακτικών που επιχειρούν να δημιουργήσουν, λιγότερο ή περισσότερο, **εθνικά ομοιογενείς πολίτες** για να ταιριάξουν εντός της επικράτειας των εθνών-κρατών ή της γεωγραφικών περιοχών στα οποία κυριαρχική εξουσία.
 - Ο όρος «**εθνοτική ομάδα**» παραπέμπει συνήθως στις **εθνικές μειονότητες**, παρότι τα χαρακτηριστικά γνώρισμα της πλειονότητας θα μπορούσαν κάλλιστα να ονομαστούν επίσης «εθνοτικά».
 - **οι πλειονότητες να θεωρούν τη δική τους κουλτούρα ως πρότυπο**, χαρακτηρίζοντας τις κουλτούρες των άλλων ανθρώπων διαφορετικές ή εξωτικές.
 - Οι αυτόχθονες δεν εντάσσονται συνήθως στις εθνοτικές ομάδες, επειδή υπήρξαν ιστορικά οι πρώτοι κάτοικοι και ιδιοκτήτες του τόπου, αλλά και είχαν εν δυνάμει ξεχωριστή κοινωνική θέση στο σύγχρονο έθνος-κράτος
- Διαχωρισμός ή αφομοίωση

Διάσταση 3: Συμβολικές διαφορές/ Γλώσσα

- Η νεωτερικότητα συνοδεύεται από τη μείωση της γλωσσικής διαφορετικότητας.
- Πολλές από τις περίπου 6.000 γλώσσες που μιλούσαν κάποια στιγμή οι άνθρωποι σε όλο τον πλανήτη χάθηκαν τα τελευταία 500 χρόνια,
- ενώ οι περισσότερες από όσες διασώθηκαν απειλούνται από την κυριαρχία των γλωσσών των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων στους κρισιμότερους τομείς της γνώσης, της κοινωνίας και της οικονομίας.
- Στο σχολικό περιβάλλον, τα παιδιά που βρίσκονται συχνά σε μειονεκτική θέση είναι
 - Αυτά με διαφορετική μητρική γλώσσα από τη γλώσσα διδασκαλίας.
 - όσα παιδιά προέρχονται από γλωσσικές κοινότητες που δεν παρέχουν ουσιαστική πρόσβαση σε βιβλία και συγγράμματα, ή δεν τα εκτιμούν (δεδομένης της τεράστιας σημασίας που δίνουν οι σύγχρονες κοινωνίες στον γραπτό λόγο).
- Μια «λύση» που προκρίνεται συχνά είναι η αφομοίωση,
 - δηλαδή η εκμάθηση, της γλώσσας της κυρίαρχης ομάδας από το μαθητή που θέλει να πετύχει

Διάσταση 3: Συμβολικές διαφορές/ Κοιν. Φύλο (1)

- Οι έμφυλοι ρόλοι συνδέονται με το βιολογικό φύλο, αλλά είναι κοινωνικοπολιτισμικοί ή συμβολικοί.
- Δημιουργούνται κυρίως μέσα από διαδικασίες άτυπης μάθησης και κοινωνικοποίησης.
- Τα παιδιά, ακόμα και όταν είναι πολύ μικρά και οι μοναδικές ορατές διαφορές τους είναι βιολογικές, συμπεριφέρονται ως αγόρια ή κορίτσια, προβάροντας τους παραδοσιακούς ρόλους που θα κληθούν να αναλάβουν αργότερα ως άνδρες και γυναίκες.
- Μόλις το παιδί αποκτήσει συνείδηση, αρχίζει να δέχεται έντονες επιρροές και ισχυρά ερεθίσματα, προκειμένου να αναπτύξει ασυναίσθητα συνήθειες, ενδιαφέροντα, συμπεριφορές, στάσεις και προδιαθέσεις που συνδέονται με το φύλο του.
- **Είναι πολύ δύσκολο να διακρίνει κάποιος τι οφείλεται στη βιολογική κληρονομιά του παιδιού και τι απέκτησε εκ των υστέρων μέσω της μάθησης ή της κοινωνικοποίησης.**
- Στην πρώιμη νεωτερικότητα, οι έμφυλοι ρόλοι ήταν πιο ξεκάθαροι. Η μάθηση τυπικών ή «φυσιολογικών» έμφυλων ρόλων μέσα από τη διάχυτη και άρρητη «πραγματικότητα» του βιόκοσμου έκανε τις διαφορές αυτές να μοιάζουν φυσικές.
- **Παλαιότερα, η διάκριση των έμφυλων ρόλων είχε δομικές και θεσμικές διαστάσεις.**
- Οι γυναίκες απέκτησαν δικαίωμα ψήφου μόλις τον 20ό αιώνα.
 - Εργάζονταν συνήθως μόνο όσες ήταν φτωχές ή μέχρι να παντρευτούν και να αποκτήσουν παιδιά. Στο μεταξύ, οι άνδρες έχτιζαν την καριέρα τους, την οποία δεν εγκατέλειπαν ποτέ. Επίσης, οι γυναίκες αμείβονταν λιγότερο από τους άνδρες.
- Πολλά σχολεία ήταν επίσης διαχωρισμένα με βάση το βιολογικό φύλο, ιδιαίτερα στη μέση εκπαίδευση. Το πρόγραμμα σπουδών ήταν διαμορφωμένο έτσι ώστε να προετοιμάσει τα αγόρια και τα κορίτσια για τους μελλοντικούς τους ρόλους

Διάσταση 3: Συμβολικές διαφορές/ Κοιν. Φύλο (2)

- **Σύμφωνα με το στερεότυπο των ρόλων που κυριαρχούσε** στο πρόσφατο παρελθόν, αλλά και όπου εξακολουθεί να υπάρχει και σήμερα, τα κορίτσια και οι γυναίκες είναι
 - πιο συναισθηματικές και εκφράζουν ευκολότερα τα συναισθήματά τους, πιο ευαίσθητες στις κοινωνικές και διαπροσωπικές σχέσεις.
- **Τα αγόρια και οι άνδρες έχουν**
 - την τάση να κυριαρχούν στο κοινωνικό περιβάλλον, τους αρέσει η δράση και είναι πιο επιθετικοί και πρόθυμοι να ρισκάρουν.
 - Οι πράξεις τους βασίζονται περισσότερο στον εργαλειακό ορθολογισμό, δηλαδή στη χρήση των κατάλληλων μέσων για την επίτευξη συγκεκριμένων σκοπών.
 - Τα πηγαίνουν επίσης καλύτερα με τις μηχανές και την τεχνολογία σε σχέση με τα κορίτσια και τις γυναίκες.
- **Με βάση τα χαρακτηριστικά αυτά διαμορφώνονται πρότυπα θηλυπρεπών και ανδροπρεπών προσωπικοτήτων, συμπεριφορών, προδιαθέσεων και κοινωνικών βλέψεων.**
- **Οι έμφυλοι ρόλοι στη σύγχρονη οικογένεια καθορίστηκαν από τη δομή της πυρηνικής οικογένειας.**
 - Ο εργαζόμενος πατέρας και η μητέρα που είχε αναλάβει χωρίς αμοιβή τη φροντίδα του σπιτιού και την ανατροφή των δύο, ή και περισσότερων, παιδιών ήταν το μοντέλο που κυριάρχησε.
 - Επιστρέφοντας από τη δουλειά, ο σύζυγος εδραίωνε την κυριαρχία του ως αρχηγός της πυρηνικής οικογένειας. Το αυταρχικό ύφος της παραδοσιακής πυρηνικής οικογένειας δεν διέφερε ιδιαίτερα από το αυταρχικό ύφος στη δημόσια εργασιακή και πολιτική σφαίρα.
 - Οι περισσότεροι σύζυγοι ήταν υποχρεωμένοι να συμμορφώνονται με τις εντολές των ανωτέρων τους στη δημόσια σφαίρα, στο σπίτι όμως αναλάμβαναν το ρόλο του αδιαμφισβήτητου αρχηγού του νοικοκυριού.

Διάσταση 3: Συμβολικές διαφορές/ Κοιν. Φύλο-διακρίσεις (1)

- Σήμερα, οι πολιτισμικές και θεσμικές πρακτικές αποκλεισμού στις έμφυλες σχέσεις ονομάζονται «σεξισμός».
 - **Με βάση την ιδεολογία και το σύνολο των πρακτικών του σεξισμού, οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων που συνδέονται με τις βιολογικές διαφορές είναι φυσικές και αναπόφευκτες.**
- Ο σεξισμός νομιμοποιεί και διαιωνίζει την ανισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών.
- Πολύ βολικά για τους άνδρες, βασίζεται στις σωματικές διαφορές των δύο φύλων, για να νομιμοποιήσει ως φυσιολογικές τις πολιτισμικές πρακτικές των έμφυλων ρόλων και των άνισων αποτελεσμάτων τους.
- Με βάση την κεντρική ιδέα, οι ανισότητες είναι φυσικές και άρα αναπόφευκτες.
- Αυτό οδηγεί στον αποκλεισμό των γυναικών από τη δημόσια σφαίρα και τις σφαίρες εξουσίας που αποτελούν τον παραδοσιακό χώρο δράσης των ανδρών.
- Στην πραγματικότητα, εάν απομονώσουμε τις αντικειμενικές βιολογικές διαφορές από την πολιτισμική κατασκευή των έμφυλων ρόλων, θα διαπιστώσουμε ότι οι ανισότητες που συνδέονται ιστορικά με τους έμφυλους ρόλους δεν είναι ούτε φυσικές ούτε αναπόφευκτες.
- Οι πρακτικές αποκλεισμού δεν έχουν καμία βιολογική νομιμοποίηση.

Διάσταση 3: Συμβολικές διαφορές/ Κοιν. Φύλο-διακρίσεις (2)

- Οι έμφυλοι ρόλοι μοιάζουν ενίοτε τόσο εμπεδωμένοι στην κοινωνική πραγματικότητα ώστε η κατάργηση της ανισότητας θεωρείται αδύνατη.
- **Φαίνεται πως για να πετύχει μια γυναίκα σε έναν ανδροκρατούμενο κόσμο πρέπει απλώς να γίνει κι αυτή σαν τους άνδρες, να αφοσιωθεί στην καριέρα της θυσιάζοντας την προσωπική της ζωή και να ρισκάρει λειτουργώντας με βάση τον εργαλειακό ορθολογισμό.**
 - Με άλλα λόγια, η μόνη εναλλακτική του διαχωρισμού μοιάζει να είναι η αφομοίωση.
- Εάν μια γυναίκα θέλει να αποφύγει τον αποκλεισμό από τον ανδροκρατούμενο κόσμο των έμφυλων ρόλων, οφείλει να αφομοιώσει ορισμένα τουλάχιστον από τα χαρακτηριστικά του έμφυλου ρόλου που αποδίδεται στους άνδρες.
- **Υπάρχουν και άλλες αποχρώσεις της σεξουαλικότητας, που υπερβαίνουν το δίπολο αρσενικό-θηλυκό και θέτουν υπό αμφισβήτηση τους παραδοσιακούς έμφυλους ρόλους.**
 - Για παράδειγμα, ορισμένοι ομοφυλόφιλοι, άνδρες και γυναίκες, ασπάζονται πτυχές των τυπικών έμφυλων ρόλων που αποδίδει η κοινωνία στο φύλο τους.
 - Μέχρι και το πρόσφατο παρελθόν όμως, οι ομοφυλόφιλοι που επέλεγαν να ζήσουν ανοιχτά, παραβιάζοντας τη συμβατική έμφυλη διχοτόμηση, πιέζονταν από τις διαδικασίες αποκλεισμού και αφομοίωσης να αναλάβουν συμβατικούς έμφυλους ρόλους.
 - Όποιος δεν συμμορφωνόταν ερχόταν αντιμέτωπος με μια διάχυτη κουλτούρα ομοφυλοφοβίας.

Διάσταση 3: Συμβολικές διαφορές/ Κοιν. σχέσεις και προσωπικότητα

- Οι άνθρωποι ορίζονται από τα πρόσωπα και τα πράγματα με τα οποία επιλέγουν να συνδεθούν.
 - Οι ίδιοι ορίζουν με τις σκέψεις και τις πράξεις τους την προσωπικότητά τους.
- Παρά την πίεση της ομοιογενοποίησης που ασκούσε στους ανθρώπους η νεότερη εποχή, οι διαφορές στο χαρακτήρα και την προσωπικότητα ήταν πάντοτε παρούσες και έντονες. Ανέκαθεν οι άνθρωποι είχαν:
 - διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις, (από το μονοθεϊσμό ή τον πολυθεϊσμό, τον αγνωστικισμό ή τον αθεϊσμό).
 - διαφορετικές πολιτικές πεποιθήσεις
 - μεγάλες διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες και οργανώσεις (π.χ, ανάμεσα στα μέλη μιας ποδοσφαιρικής ομάδας και τα μέλη μιας λέσχης γκολφ) ή διαφορετικά ενδιαφέροντα και πάθη, όπως τα χόμπι ή οι τρόποι που περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους.
 - **διαφορές στην κουλτούρα των συνομηλίκων**, τόσο εντός /της ίδιας όσο και μεταξύ διαφορετικών ηλικιακών ομάδων.
 - **Διαφορετικούς τύπους προσωπικότητας** (εσωστρεφείς/εξωστρεφείς).
- Μέχρι το πρόσφατο παρελθόν, οι κοινωνίες αντιμετώπιζαν αυτού του είδους τις διαφορές, αλλά και ευρύτερα την προσωπικότητα του ατόμου, **ως κατεξοχήν ιδιωτικό ζήτημα**.
 - Το τι πιστεύεις είναι δική σου υπόθεση, και καλύτερα να μην το εκφράζεις δημοσίως. «Ποτέ να μη συζητάς για τη θρησκεία και την πολιτική», έλεγε ένα παλιό ρητό. Το τι κάνεις στον ελεύθερό χρόνο σου είναι δική σου υπόθεση.
- Οι διαφορές αυτές ήταν προτιμότερο να μένουν εντός των ορίων του σπιτιού και να μη μεταφέρονται στο χώρο εργασίας ή το σχολείο.

Δραστηριότητα: βιώνοντας το νέο 30'

- Πάρε συνέντευξη από έναν μεγαλύτερο σε ηλικία εκπαιδευτικό ή από έναν εκπαιδευτικό που συνταξιοδοτήθηκε πρόσφατα.
- Πόσο έχουν αλλάξει η παιδική ηλικία, οι σχέσεις μεταξύ των δύο φύλων και η δομή των οικογενειών από την εποχή κατά την οποία δίδασκε ο ίδιος;
- Πώς έχει επηρεάσει αυτή η αλλαγή τη διδασκαλία;

Συγγράμματα

- Kalantzis, M. & Cope, B. 2013. *Νέα Μάθηση: Βασικές Αρχές για την Επιστήμη της Εκπαίδευσης*. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα. (κεφ. 5) (<http://hippothoe.lis.upatras.gr/cgi-bin-EL/egw.cgi/331998/showfull.egw/1+0+1+full>)
- Banks, J. 2002. *Εισαγωγή στην Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα. (<http://hippothoe.lis.upatras.gr/cgi-bin-EL/egw.cgi/332276/showfull.egw/8+0+1+full>)

Τέλος Ενότητας